

**Jääkäristä jalkaväen tarkastajaksi – kenraalimajuri Aarne Heikinheimon
sotilasuran vaikutus jalkaväen kehitykseen**

Artikkeli

Yliluutnantit
Mika Etelänsaari
Matti Heiskala
Santtu Kauppinen
Leo Laine
Simo Mynttinen
Ari Riikonen

SM9
2C05SHIS

Helmikuu 2019

Jääkäristä jalkaväen tarkastajaksi – kenraalimajuri Aarne Heikinheimon sotilasuran vaikutus jalkaväen kehitykseen

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	JÄÄKÄRIAIKA JA VAPAUSSOTA	3
2.1	HEIKINHEIMON TAISTELUKOKEMUKSET MISSE-JOELTA JA RIIANLAHDELTA	4
2.2	RESERVI- JA KURSSITOIMINTAA LIBAUN LÄHISTÖLLÄ	5
2.3	VAPAUSSODAN TAISTELUT	7
3	HEIKINHEIMON TYÖ KOMITEOISSA JA TOIMIKUNNISSA VUOSINA 1924–1934	9
3.1	POLKUPYÖRÄOHJESÄÄNTÖKOMITEAN PUHEENJOHTAJANA	9
3.2	PIKAKIVÄÄRIKOKOILUKOMITEA 24:N JÄSENEKÄ	12
3.3	KEHITTÄMÄSSÄ TALVIVARUSTUSTA 1920-LUVULLA	13
3.4	KENTTÄVARUSTUSTOIMIKUNNAN PUHEENJOHTAJANA 1931–1934	17
4	HEIKINHEIMON VAIKUTUS PUOLUSTUSVOIMIEN KEHITYKSEEN VUOSINA 1934–1938	20
4.1	METSÄTAISTELUTOIMIKUNNAN JOHTAJANA	20
4.2	TOIMINTA JALKAVÄEN TARKASTAJANA 1934–1938	22
4.3	OHJESÄÄNTÖTOIMIKUNNAN PUHEENJOHTAJANA	25
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	28

LIITTEET

Jääkäristä jalkaväen tarkastajaksi – kenraalimajuri Aarne Heikinheimon sotilasuran vaikutus jalkaväen kehitykseen

1 JOHDANTO

Kenraalimajuri Aarne Heikinheimon sotilasura on osa maamme asevoimien ja samalla erityisesti jalkaväen syntytarinaa. Hänen aikaudelleen sijoittuvat useat jalkaväen asejärjestelmien ja organisaatioiden kehittämisen hankkeet. Osa hankkeista jatkui vielä Heikinheimon kuoltua pienoiskranaatinheittimen koeammunnoissa Harakassa vuonna 1938.

Aarne Silvio Heikinheimo syntyi Torniossa 20. maaliskuuta 1894. Hänen isänsä oli ylimetsänhoitaja Johan Henrik Heikel ja äitinsä Sally Armida Thauvón. Heikinheimo kirjoitti ylioppilaaksi Oulun suomalaisesta yhteiskoulusta vuonna 1913 ja jatkoi opintojaan Teknillisessä korkeakoulussa koneinsinööriolosastolla, jossa hän ehti opiskella kolme lukukautta. Heikinheimo liittyi Pohjois-Pohjalaiseen osakuntaan kesällä 1913. Opinnot jäivät kuitenkin kesken, kun hän lähti Saksaan jääkärikoulutukseen vuonna 1915.¹

Jääkärikoulutuksen jälkeen Heikinheimo saapui Suomeen 30. tammikuuta 1918 Friedel Jacobssonin komennuskunnan mukana ja osallistui vapaussodassa Tornion, Tervolan, Vilkkilän, Oriveden, Tervaniemen, Lempäälän, Vesilahden, Karkun ja Tyrvään taisteluihin. Tuntemattomista syistä Heikinheimo joutui 30. huhtikuuta sairaalaan neljäksi vuorokaudeksi.² Ilmeisesti mistään vakavammasta vaivasta ei ollut kyse, sillä jo toukokuun 5. päivänä hänet määrättiin perustamaan Itä-Uudenmaan rykmenttiä. Vapaussodan jälkeen hänet määrättiin 1. heinäkuuta 1. Divisioonan adjutantiksi ja myöhemmin väliaikaiseksi esikuntapäälliköksi. Seuraavaan tehtävään, Suomen valkoisen kaartin 1. pataljoonan komentajaksi, hän siirtyi saman vuoden elokuun 15. päivästä alkaen. Vuoden 1921 huhtikuun 27. päivänä Heikinheimo siirtyi Viipurin rykmentin 2. pataljoonan komentajaksi, josta hänet määrättiin Polkupyöräpataljoona 2:n komentajaksi 27. huhtikuuta 1924. Heikinheimon seuraava tehtävä oli Viipurin rykmentin komentajuus saman vuoden elokuun 15. päivästä alkaen ja kaksi vuotta myöhemmin Jääkäriprikaatin komentajuus 12. elokuuta 1926 alkaen.³

---

¹ Nurmio, Heikki (toim.): *Suomen jääkärien elämäkerrasto*, WSOY, Porvoo 1938, s. 142; Ansioluettelo: Heikinheimo, Aarne Silvio n:o 3295, Kansallisarkisto (KA).

² Heikinheimo, Aarne Silvio/todistus ulospassitus sairaalasta 4.5.1918/Pk 2433, KA.

³ Nurmio (1938), s. 142; Ansioluettelo: Heikinheimo, Aarne Silvio n:o 3295, KA.

Kuva 2: ”Karjalan kaarti marssii 26.3.1923 manovereista kotiin Viipurin linnan ohi”.⁴

Vuonna 1925 eversti Heikinheimo komennettiin Sotakorkeakoulun ensimmäiselle komentajakurssille ”kuunteluoppilaaksi”. Hän ei suorittanut kurssia loppuun, vaan siirtyi suoraan yleisen osaston toisen kurssin toiselle opintovuodelle poikkeuksellisesti ilman pääsykoeprosessia. Vuoden 1926 syksystä lähtien koulun johtajaksi tuli eversti Karl Lennart Oesch, joka oli palvellut Jääkäripataljoona 27:ssä Heikinheimon kanssa. Oesch arvosteli Heikinheimon diplomityön *Metsätaisteluista*.⁵ Myöhemmin Oesch palveli Yleisesikunnan päällikkönä Heikinheimon toimiessa jalkaväen tarkastajana.

Yleisen osaston toisella kurssilla hajonta sotilasarvojen välillä oli suurta. Valtaosa kurssilaisista oli majureita, mutta kurssilla opiskeli myös eversti, kapteeneita ja luutnantteja. Vuonna 1927 eversti Heikinheimon kanssa samalta kurssilta valmistuivat luutnantti Tauno Viljanen sekä kapteeni Oras Selinheimo.⁶ He työskentelivät myöhemmin jalkaväen tarkastajan toimistossa Heikinheimon johdolla.

⁴ Heikinheimo, Aarne Silvio/Kuvan takana teksti: ”Karjalan kaarti marssii 26.3.23 manovereista kotiin vanhan linnan ohi”/Pk 2433, KA.

⁵ Hannula, J. O./kirjoitus/Sotakorkeakoulu vuosina 1924–1934/Hannula, J. O./Pk 354, KA, s. 28–29; Seppälä, Helge: *Sotakorkeakoulu 1924–1974*, Pohjois-Karjalan kirjapaino Oy, Joensuu 1974, s. 23–24; Heikinheimo, Aarne: *Metsätaisteluista*. Sotakorkeakoulun diplomityö 2:455, Helsinki 1927, SKK-1:17, KA.

⁶ Hannula, J.O./kirjoitus/Sotakorkeakoulu vuosina 1924–1934/Hannula, J. O./Pk 354, KA, liite 1.

Sotakorkeakoulusta Heikinheimo palasi Jääkäriprikaatin komentajaksi Vaasaan, kunnes hänet määrättiin 9. kesäkuuta 1928 Mikkeliin 3. Divisioonan komentajan tehtävään. Jalkaväen tarkastajaksi Heikinheimo määrättiin 25. elokuuta 1934, ja siinä tehtävässä hän toimi aina kuolemaansa 24. tammikuuta 1938. asti.⁷

Vapaussodan jälkeen Heikinheimo meni naimisiin vuotta nuoremman Sylvi Amalia Jurveliuksen kanssa vuonna 1919. Liitosta syntyi kolme poikaa Matti (12.5.1920), Erkki (27.4.1922) ja Jaakko (4.5.1927), jotka kaikki saivat vähintään reserviupseerikoulutuksen. Matti ja Jaakko jatkoivat isoisänsä jalanjäljissä metsätalouden parissa, kun taas keskimmäisestä, Erkistä, tuli aktiiviupseeri, ja hän yleni aina everstiluutnantiksi asti.⁸

Tässä artikkelissa tarkastellaan Heikinheimon elämää ja vaikutusta Puolustusvoimiin Heikinheimon uran sekä komitea- ja toimikuntatyön kautta. Artikkelin on jaettu kolmeen osaan: Ensimmäinen osa käsittelee Heikinheimon kokemuksia jääkäriaikana ja vapaussodassa. Toisessa osassa tarkastellaan Heikinheimon toimintaa toimikunnissa ja komiteoissa ennen nimitystä jalkaväen tarkastajaksi. Kolmas osa keskittyy Heikinheimon toimintaan jalkaväen tarkastajana. Lopuksi arvioidaan Heikinheimon työn vaikutuksia puolustusvoimien kehityksessä. Artikkelin on laadittu kuuden Maanpuolustuskorkeakoulun maisteriosaston sotahistorian pääaineopiskelijan ryhmätyönä osana sotatieteiden maisterin tutkintoon johtavia opintoja.

2 JÄÄKÄRIAIKA JA VAPAUSSOTA

Aarne Silvio Heikinheimo saapui Saksaan Lockstedtin asemalle Helmikuun 25. päivänä 1915 osana 36 miehen vahvuista joukkoa, joka oli tullut hakemaan sotilaskoulutusta Saksasta. Heikinheimon kanssa ensimmäisessä joukossa saapuivat myös A. E. Heinrichs ja K. L. Oesch, joiden kanssa Heikinheimo tuli olemaan tekemisissä myöhemmin sotilasurallaan.⁹

Pfadfinder-kurssin tavoitteena oli tehdä suomalaisista vapaaehtoisista sotilasosasto käytettäväksi mahdollisessa kapinassa Venäjää vastaan. Kurssilaisten koulutus sisälsi sulkeisjärjestystä, taistelukoulutusta, ase- ja ampumaoppia, ampumakoulutusta venäläistä alkuperää olevilla

⁷ Ansioluettelo: Heikinheimo, Aarne Silvio n:o 3295, KA.

⁸ Paloheimo, Olli (toim.): *Suomen jääkärien elämäkerrasto*, Jääkäriliitto, Helsinki 1975, s. 153–154; *Kadettiupseerit 1920–2010*. Toim. Pajala, Jukka (et al.), Bookwell OY, Porvoo 2010, s. 152–153.

⁹ Lauerma, Matti: *Jääkäripataljoona 27*, WSOY, Porvoo 1966, s. 124–125; *Suomen sotilas*, Me nousemme kostona Kullervon – Jääkäriliikkeen 20-vuotismuisto, 1.2.1935.

m/91 kiväärillä¹⁰, pioneerikoulutusta, viestikoulutusta, topografiaa, kenttäpalvelukoulutusta, kouluttajakoulutusta ja liikuntakoulutusta.¹¹

Elokuussa 1915 kurssin koulutus oli saatu viimein loppuun ja suomalainen puolisolitaallinen joukko muutettiin sotilaalliseksi joukko-osastoksi. Se sai nimekseen Ausbildungstruppe Lockstedt, eli Lockstedtin koulutusjoukko. Joukko-osastoon kuului esikunta, kaksi jääkärikomppania, konekiväärikomppania sekä pioneerikomppania. Aarne Heikinheimo ylennettiin ensin Hilsgruppenführeriksi 2. syyskuuta 1915 ja viisi kuukautta myöhemmin 10. tammikuuta 1916 Gruppenführeriksi sekä sijoitettiin 1. Jääkärikomppaniaan kapteeni Knathsin alaisuuteen. Jääkärikomppanian koulutus sisälsi sisäpalveluksen ja sulkeisten lisäksi myös koulu- ja taistelupäätöksiä.¹²

2.1 Heikinheimon taistelukokemukset Misse-joelta ja Riianlahdelta

Lockstedtin koulutusjoukosta muodostetulle Jääkäripataljoona 27:lle annettiin liikekannallepanokäsä 3. huhtikuuta 1916 ja se käskettiin itärintamalle. Pataljoonaan kuului neljä jääkärikomppaniaa, pioneeri- ja konekiväärikomppania sekä tykistöjaos. Rintamalle siirtyminen merkitsi myös muutosta jääkärien varustukseen. Rintamavarustus sisälsi telttakankaan, palttoon, kolme filttiä, alusvaatteet, sukat, kengät, puhdistustavarat ja harjat ja rautaisannoksen, uudemman m/98 kiväärin, leipärepun, vesipullon, lapion, 200 patruunaa, ompelutarvikkeet, housunkannattimet ja hyvin säilyviä elintarvikkeita.¹³

Jääkäripataljoona 27 sai ensimmäiset taistelukokemuksensa Misse-joella, jonne se saapui 10. kesäkuuta 1916. Rintamalla olemiseen kuului runsaasti työpalvelusta. Varsinaista taistelutoimintaa oli harvoin. Vihollinen ampui tykistöllä ja jalkaväen aseilla kohti ryhmitystä silloin tällöin häirintäluontoisesti. Heinä- ja elokuussa suoritettiin partioretkiä lähes joka yö. Partioiden pääasiallisina tehtävinä oli varmistaa, ettei vihollinen ollut tekemässä mitään epäilyttävää. Partioitehtävät suoritettiin pääasiassa ampumatta laukaustakaan. Rintamapalvelus Misse-joella

¹⁰ Lauerma (1966) s. 131; Heikinheimo kritisoi myöhemmin aseiden sopivuutta metsämaastoon, ks. Aarne Heikinheimo: Jalkaväkikiväärimme, *Suomen Sotilasaikakauslehti n:o 8*. Aarne Sihvo (toim.), Oy Suomen Sotilas, Helsinki 1927.

¹¹ Lauerma (1966), s. 135–141.

¹² Ibid, s. 274–275, 281, 289–292.

¹³ Ibid, s. 333–338.

päätyi elokuun 23.päivänä, kun pataljoona sai käskyn siirtyä Kneisiin, Riianlahden rannikolle.¹⁴

Riianlahdella pataljoonan vastuulle kuului rannikkovartiopalveluksen lisäksi linnoitustöitä. Taistelutoiminta Riianlahdella vaikutti vilkkaammalta kuin Missellä. Lentotoiminta oli runsasta, ja vihollisen tykistö ampui paikoitellen pataljoonan asemia, tosin aiheuttamatta tappioita. Pian pataljoona siirrettiin rannikolta maarintaman etulinjaan. Näissä uusissa asemissa suomalainen joukko muodosti ensimmäisen maailmansodan itärintaman pohjoisen siiven. Rintamapalvelus oli elokuun lopussa kohtuullisen rauhallista. Syyskuun loppupuolella venäläisten tulitoiminta käsiase- ja tykistötulella kiihtyi, ja tämä johti kolmen suomalaisen haavoittumiseen. Joulukuun 8. päivänä 1916 pataljoona sai käskyn siirtyä armeijan reserviksi Libaun kaupunkiin. Libaussa oli tarkoituksena aloittaa heti varusteiden korjaustyöt ja koulutustoiminta.¹⁵

2.2 Reservi- ja kurssitoimintaa Libaun lähistöllä

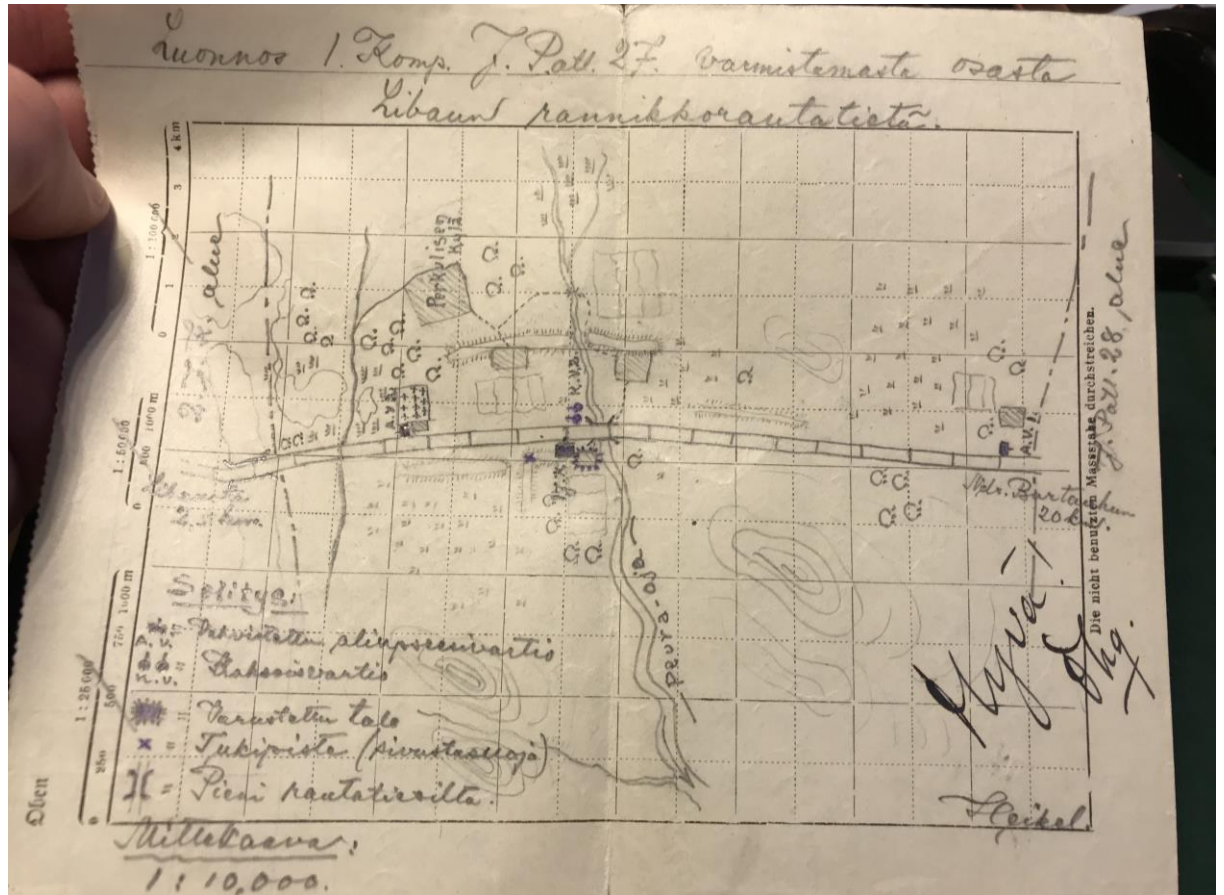
Tammikuun 5. päivänä 1917 Jääkäripataljoona 27 sai käskyn siirtyä Aa-joelle armeijan reserviksi. Kaksi päivää myöhemmin pataljoona saapui pitkän marssin jälkeen Latschen kylään. Täällä pataljoonaa käytettiin tukilinjan miehitykseen lyhyesti, minkä jälkeen pataljoona jäi reserviin Buchholziin ja Ljulaan tammikuun 18. päivään asti. Tuolloin pataljoona siirtyi Mitauhun, josta oli tarkoitus myöhemmin palata takaisin Libauhun.¹⁶ Pataljoona ei osallistunut aktiiviseen taistelutoimintaan ja palasi Libauhun lopulta maaliskuun loppupuolella.

---

¹⁴ Lauerma (1966), s. 357, 373–374, 398–399.

¹⁵ Ibid, s. 404–405, 439–440, 473–475.

¹⁶ Ibid, s. 491–505.

Kuva 1: Heikinheimon luonnos komppanian ryhmituksesta Libaun rannikkorautatiellä 24.10.1917. Heikinheimo käytti jääkärinä ollessaan nimeä Heikel.¹⁷

Saavuttuaan 25. maaliskuuta 1917 Libahun pataljoona sai käskyn ryhtyä välittömästi suorittamaan jääkärien jatkokoulutusta, jossa lopulta otettiin käyttöön Oberzugführer Oeschin laatima koulutusohjelma. Se sisälsi alijohtajakurssin, jonka aikana koulutettava sai toimia ryhmän- ja joukkueenjohtajana sekä komppanianpäällikkönä. Tavoitteena oli kouluttaa jääkärit sissijoukkojen johtajiksi. Pääosa koulutuksesta koostui taktiikasta, jossa paneuduttiin suomalaisiin erityisoihin, kuten metsäisyyteen, vesistöihin ja kapeikkoihin.¹⁸ Heikinheimo pääsi itsekin harjoittelemaan toimintaa komppanianpäällikkönä, mistä kertoo hänen laatimansa luonnos komppanian ryhmituksesta Libaun rannikkorautatiellä lokakuun 24. päivältä. Ryhmituksen on mahdollisesti arvioinut jääkäri Öhquist kommentilla ”Hyvä!”¹⁹.

Libaussa järjestettiin myös erillinen räjäytyskurssi, jonka suoritti sadan miehen vahvuinen osasto.²⁰ Heikinheimon kurssilla pitämien luentomuistiinpanojen mukaan Zugführer Hanellin

¹⁷ Heikinheimo, Arne Silvio/luonnos 1. komppanian Jääkäripataljoonan 27 varmistamasta osasta Libaun rannikkorautatietä/komppanian johtaja Heikel/24.10.1917/Pk 30/5, KA.

¹⁸ Lauerma (1966), s. 571, 572, 580–581.

¹⁹ Heikinheimo, Arne Silvio/luonnos 1. komppanian Jääkäripataljoonan 27 varmistamasta osasta Libaun rannikkorautatietä/komppanian johtaja Heikel/24.10.1917/Pk 30/5, KA.

²⁰ Lauerma, (1966), s. 581.

opetuksessa käsiteltiin orgaanista kemiaa, räjähdysaineita, räjähdysten aikaansaamista ja sen voiman mittaamista, panoksien asettamista ja suojaamista, miinoja sekä erilaisten materiaalien ja rakennelmien räjäyttämistä.²¹ Kurssiin kuului myös aiemmin kuvattu alijohtajakoulutus. Kurssilla painotettiin käytännölläisyyttä. Räjätyskurssin oppilaita koulutettiin suorittamaan sabotaasitoimintaa venäläisten miehittämässä Suomessa. Räjätysharjoituksia järjestettiin paljon, kohteina olivat osittain tuhoutuneet rakennukset.²²

Elo-lokakuussa järjestettiin myös autonkuljettajakurssi, johon Heikinheimo osallistui kahdeksan muun jääkärin kanssa. Heikinheimo toimi osaston vanhimpana. Kurssi järjestettiin Schaulenissa autovarikolla, ja opetukseen sisältyi runsaasti ajoharjoittelua, tehdastyöskentelyä sekä luentoja. Perunan kuorinnaltakaan eivät jääkärit säästyneet. Kurssin lopuksi suoritettiin ajokoheet henkilö- ja kuorma-autoilla.²³

Heikinheimo piti yksityiskohtaista päiväkirjaa opetuksen sisällöstä, päivärytmistä sekä yleisistä järjestelyistä. Heikinheimo oli yleisesti ottaen tyytyväinen Schaulenin autokurssin sisältöön. Hän piti luentoja hauskoina ja opettavaisina. Autoilla ajamisesta hän kuvailee niin onnistumiset kuin epäonnistumisetkin. Alun haasteiden jälkeen ja hyvien opettajien ansiosta sekin alkoi sujua. Iltaisin käytiin toisinaan kaupungilla, ja Riikaan pääsy oli haaveena, mikä ei kuitenkaan toteutunut.²⁴

Muistiinpanoista käy myös selvästi ilmi epätietoisuus tulevasta. ”*Ylihuomenna pitäisi saada tili. Saa nähdä saammeko. Tarpeen olisi*”. Palkat kyllä maksettiin ja niistä kirjoitettiin tarkat merkinnät. Heikinheimo arvuutteli myös kurssin kestoja. Lopulta paluu koitti lokakuun 1. päivänä, ja siitä tuliaisena muulle pataljoonalle oli ”*suuret kantamukset mukana omenia*”.²⁵ Kurssin jälkeen Heikinheimo ylennettiin 25. joulukuuta 1917 Zugführeriksi.²⁶

2.3 Vapaussodan taistelut

²¹ Heikinheimo, Aarne Silvio/muistiinpanot zugführer Hanellin luennot loka-marraskuussa v 1917 Libaussa Suomeen lähtijöille Jacobsonin komennuskunnalle, joka tammikuussa v. 1918 lähti/Pk 30/5, KA.

²² Lauerma (1966), s. 581, 587.

²³ Ibid, s. 591; Heikinheimo, Aarne Silvio/muistiinpanot Schaulenin autokurssista 27.8.—1.10.1917/Pk 30/5, KA.

²⁴ Heikinheimo, Aarne Silvio/muistiinpanot Schaulenin autokurssista 27.8.—1.10.1917/Pk 30/5, KA.

²⁵ Ibid.

²⁶ Nurmio (1938), s. 142.; Ansioluettelo: Heikinheimo, Aarne Silvio n:o 3295, KA.

Heikinheimo saapui Saksasta 30. tammikuuta 1918 Tornioon Oberzugführer Jacobssonin komennuskunnan mukana. Heikinheimo osallistui vapaussodassa Tornion, Tervolan, Vilkkilän, Oriveden, Tervaniemen, Lempäälän, Vesilahden, Karkun ja Tyrvään taisteluihin.²⁷

Pohjois-Pohjanmaalla oli venäläisiä joukkoja tammikuun lopussa noin 3 000 sotilasta, joista noin pataljoonan verran oli Torniossa. Pohjoisen punakaartit olivat kohtuullisen hyvin varustettuja, kun taas valkoisten suojeluskuntalaisjoukkojen varusteet ja aseistukset olivat kehoja. Heikinheimo osallistui Tervolan taisteluun, jossa Jacobssonin jääkärikomennuskunta valtasi Tervolaan. Helmikuun 2. päivänä Jacobsson puolusti Tervolaan punaisten hyökkäystä vastaan menestyksekkäästi. Tervolan taistelun jälkeen komennuskunta täydensi varusteensa ja aloitti marssin kohti Torniota.²⁸

Hyökkäys Tornioon aloitettiin helmikuun 6. päivänä. Jacobsson oli jakanut joukkonsa neljään joukkueeseen, joista yhtä johti A. S. Heikinheimo. Kaksi joukkuetta suunnattiin venäläisten vahvasti miehittämää asema-aluetta vastaan, jossa käytiin Tornion päätaistelu. Heikinheimon ja Walleniuksen joukkueiden tehtävänä oli vallata kaksi venäläistä majapaikkaa. Tehtävä saatiin suoritettua suhteellisen helposti. Venäläisiä kuoli taisteluissa yli 40, vangiksi joutui 450 ja noin 500 haavoittui. Valkoisia kaatui vain kahdeksan, yksi heistä oli komennuskunnan johtaja Friedel Jacobsson. Tornion voitto oli merkittävä, sillä valkoiset saivat näin turvattua pohjoisen selustansa sekä rautatieyhteyden Ruotsin puolelle.²⁹

Tornion taisteluiden jälkeen Heikinheimo toimi Kemin kaupungin komendanttina 7. helmikuuta alkaen.³⁰ Heikinheimo kokosi Peräpohjolan pataljoonan Kemin asemalla 5. maaliskuuta torniolaisista ja ylitorniolaisista sekä 25. helmikuuta Kemiin saapuneista Rovaniemen ja Tervolan suojeluskuntalaisista. Suurin osa pataljoonasta koostui suojeluskuntalaisten lisäksi siviilihenkilöistä, maanviljelijöistä ja konttoristeista. Kemistä pataljoona lähti etelään kohti Pirkanmaata.³¹

Maaliskuun 16.päivänä Heikinheimo osallistui Länkipohjan taisteluun pataljoonan komentajana eversti Wilkmanin osastossa. Wilkmanin osaston tehtävänä oli punaisten joukkojen tu-

²⁷ Nurmio, (1938), s. 142. Oberzugführereiksi ylennetyt ottivat Suomeen tultuaan yleensä majurin arvon.

²⁸ Hannula, J.O.: *Suomen vapaussodan historia*, WSOY, Porvoo 1938, s. 115–118.

²⁹ Ibid.

³⁰ Nurmio, (1938), s. 142.

hoaminen Länkipohjassa. Osastoon kuului myös Aminoffin johtama Seinäjoen krenatööripataljoona.³²

Heikinheimon pataljoona osallistui taisteluun hiihtojoukkona. Hänen mukaan pataljoona oli-kin hiihtopataljoona ”ainakin niin kauan kuin keliä riitti”³³. Pataljoonan tehtävänä oli hyökätä saarrostaen kylään lännen puolelta. Aminoffin ja Wilkmanin joukot joutuivat taisteluun punaisten kanssa noin 1,5 kilometrin päässä Länkipohjan kylästä itään ja koilliseen. Hieman myöhemmin Heikinheimon pataljoona iski Vilkkilän kylään kahden kilometrin päässä Länkipohjasta luoteeseen. Punaiset olivat hyvissä puolustusasemissa, joten valkoisten tappiot olivat suuria. Syvä lumi vaikeutti taistelua huomattavasti. Taistelun kulku kääntyi, kun Wilkman kutsui taisteluun reservinsä. Saarrostusta pelänneet punaiset perääntyivät lopulta asemistaan Länkipohjassa. Heikinheimon osaston onnistui murtaa Vilkkilän puolustus sitkeän taistelun jälkeen. Länkipohjan taistelu avasi valkoisten joukoille tien kohti Tamperetta.³⁴ Heikinheimon taistelut jatkuivat vielä Oriveden, Tervaniemen, Lempäälän, Vesilahden, Karkun ja Tyrvään taisteluissa.

Myös Heikinheimon serkku Veikko osallistui jääkärikoulutukseen Saksassa ja myöhemmin vapaussodan taisteluihin.³⁵ Vapaussodassa Veikko Heikinheimo haavoittui Tyrvään taisteluis-
sa 18. huhtikuuta.³⁶ Tästä Aarne Heikinheimo kirjoittaa muistiinpanoissaan: ”Tyrväällä ase-
man puolella saivat joukot kärsiä punaisten kivääri- ja tykistötulesta. Vänr V Heikinheimo
haavoittui palaneen kotitalonsa Tyrvään pappilan raunioilla...”³⁷ Veikko Heikinheimo toimi
myöhemmin vapaussodan invalidien liiton ensimmäisenä puheenjohtajana vuonna 1924 ja sen
jälkeen johtokunnan jäsenenä vuosina 1925–1960.³⁸ Tyrvään taistelu oli myös Aarne Heikin-
heimon viimein taistelu Vapaussodassa.

3 HEIKINHEIMON TYÖ KOMITEOISSA JA TOIMIKUNNISSA VUOSINA 1924–1934

3.1 Polkupyöräohjesääntökomitean puheenjohtajana

³¹ Heikinheimo, Aarne Silvio/muistiinpanot tapahtumista keväältä 1918/Pk 2433, KA.

³² Hannula (1938), s. 308–312.

³³ Heikinheimo, Aarne Silvio/muistiinpanot tapahtumista keväältä 1918/Pk 2433, KA..

³⁴ Hannula (1938), s. 308–312.

³⁵ Esko, Markku: Välähdyksiä tapahtumista 100 vuotta sitten, *Sastamalan sotaveteraanit ry jäsenviesti*, 2018.

³⁶ Voipio, Anni: *Vapaussodan invalidit*, WSOY, Porvoo 1968, s. 225.

³⁷ Heikinheimo, Aarne Silvio/Kuvaus Karkun taisteluista 17.4.1918/Pk 2433, KA, s. 9.

³⁸ Voipio (1968), s. 212.

Polkupyöräpataljoonat perustettiin vuonna 1920, mutta niillä ei ollut vielä käytössään mitään virallista polkupyöräjoukkojen ohjesääntöä. Puute oli ilmeinen, vaikka 2. Divisioonassa oli koulutusta varten laadittu *Ehdotus polkupyöräjoukkojen ohjesäännöksi* jo vuonna 1922.³⁹

Polkupyöräpataljoonien ohjesäännön kirjoittaminen aloitettiin vuonna 1924 perustetussa polkupyöräohjesääntökomiteassa, jonka tavoitteena oli kirjoittaa joukoille virallinen polkupyöräohjesääntö. Polkupyöräohjesääntökomitean puheenjohtajaksi valittiin Aarne Heikinheimo, joka tuolloin toimi polkupyöräpataljoona 2:n komentajana ja oli aktiivisesti ottanut kantaa polkupyöräjoukkoihin liittyvissä asioissa. Kirjeessään Sotaväen esikunnalle Heikinheimo ilmoitti, että polkupyöräpataljoonien ohjesääntökomitea oli suorittanut loppuun varsinaisen ohjesääntötyönsä 15. lokakuuta 1924. Hän huomautti, ettei ohjesääntöä ollut tarkoitus jättää Sotaväen esikunnalle sellaisenaan, mutta varojen puutteiden takia ohjesäännön puhtaaksikirjoitus ja painatustyöt olivat jääneet vaillinaisiksi. Hän lisäsi, että ohjesääntöehdotusten jakaminen polkupyöräpataljoonille olisi edesauttanut sen käyttöönottoa ja mahdollistanut muutosehdotusten keräämisen joukoilta. Kirjeessään Heikinheimo ilmoitti, ettei komitea kyennyt jatkamaan ohjesäännön kirjoittamista silloisella kokoonpanollaan, sillä sen jäsenille oli jo määrätty uusia tehtäviä. Esimerkiksi Heikinheimo oli määrätty aikaa vievään pikakivääri- ja konepistoolikomiteaan sekä Viipurin Rykmentin virkaatekeväksi komentajaksi, eikä hän ollut ohjesääntötyön takia ennättänyt edes tutustumaan uuteen joukko-osastoonsa.⁴⁰

Kuva 3: Kuva polkupyöräosastosta Heikinheimon yksityisistä kokoelmista.⁴¹

³⁹ Liimatta, Hannu: *Ulkomaisista esikuvista kohti omaperäisempiä ratkaisuja – Itsenäisen Suomen jalkaväkitaiteen kehittämisen neljä ensimmäistä vuosikymmentä*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Edita, Helsinki 2018, s. 107.

⁴⁰ Ohjesääntökomitea/kirjelmä ja käsikirjoitusluonnos/n:o 9975/5.11.1924/R-633/9, KA.

⁴¹ Aarne Silvio Heikinheimon arkisto/Pk-2433, KA.

Heikinheimon mukaan Polkupyöräohjesääntöön oli tarkoitus sisällyttää liitteenä koulutusohjelma. Komitea kuitenkin päätyi lykkäämään sen kirjoittamista ennen kuin varsinainen ohjesääntö tulisi hyväksytyksi, sillä varsinaisen polkupyöräjoukkojen ohjesäännön katsottiin vaikuttavan merkittävästi koulutusohjelman sisältöön. Toinen seikka, joka hänen mukaansa puolisi koulutusohjelman kirjoittamisen lykkäämistä, olivat tulevat talvitaistelukokemukset (talvisotakokemukset). Hän ehdotti, että koulutusohjelma kirjoitetaan vasta seuraavan vuoden kevättalvella, kun ohjesääntöehdotus olisi hyväksytty ja talvitaistelukokeiluiden tulokset olisivat valmiina. Heikinheimo painotti, että työryhmän kirjoittama polkupyöräjoukkojen ohjesääntöehdotus oli talvikoulutuksen osalta laadittu ”*varovaisessa muodossa*”.⁴²

Ohjesääntöehdotuksessa komitea painotti polkupyöräjoukkojen tehtäviksi tiedustelua, kosketuksen ottamista viholliseen, verhoamista, yllätys- ja varmistustehtäviä sekä sissitoimintaa. Nämä tehtävät oli perinteisesti mielletty ratsuväen erikoistehtäviksi.⁴³ Yleisesikunta ei kuitenkaan ollut samoilla linjoilla komitean kanssa, vaan se kritisoi ohjesääntöluonnoksen polkupyöräjoukkojen tehtäviä. Yleisesikunnan kovasanaisen lausunnon olivat kirjoittaneet majuri Akseli Airo ja ratsumestari Matti Tiainen. Yhteensä 15-sivuisessa kirjeessään he kritisoivat sitä, että ohjesääntöehdotuksessa käsiteltiin yhteistoimintaa jalkaväen kanssa puutteellisesti.⁴⁴

Puutteina pidettiin sitä, että ohjesäännössä polkupyöräjoukkoja käsiteltiin erillisenä ylemmän johdon joukkona eikä tavanomaisina joukkoina muiden aselajien rinnalla. Lisäksi kritisoitiin ohjesäännössä esiintyvää polkupyöräjoukkojen roolia tiedustelu- ja sissitoiminnassa ja katsottiin sen soveltuvan paremmin pienemmille joukoille kuin suuremmille polkupyöräpataljoonille.⁴⁵

Yleisesikunnassa polkupyöräjoukkojen tehtäviksi puolestaan miellettiin tiedustelu (etupäässä kaukotiedustelu), kosketuksen otto vihollisen kanssa ja vihollisen pidättäminen, tärkeiden maastonkohtien haltuun ottaminen, sivustakoukkaukset ja toimiminen liikkuvana reservinä. Näitä kohtia avataan kirjeessä yksityiskohtaisesti ja perustellusti ikään kuin sen näkemyksen alleviivaamiseksi, joka yleisesikunnalla oli polkupyöräjoukkojen käytöstä. Palautetta annettiin myös ohjesäännön tyylistä käsitellä polkupyöräjoukkojen käyttöä liian yleisellä tasolla. Yleisesikunnan mukaan ohjesäännössä kyllä mainitaan, mitä voidaan tehdä ja missä tilanteissa,

⁴² Ohjesääntökomitea/kirje ja käsikirjoitusluonnos/n:o 9975/5.11.1924/R-633/9, KA.

⁴³ Liimatta, Hannu, (2018) s. 107.

⁴⁴ Ohjesääntökomitea/kirje/n:o 171/I/25/17.6.1925/R-633/9, KA.

⁴⁵ Ibid.

muttei kuitenkaan käsitellä toiminnan yksityiskohtia, joiden vuoksi ohjesääntöä oltiin ylipäättään tekemässä.⁴⁶

Komitea perusteli valintojaan myöhemmin kirjeessä, jonka aiheena oli *Polkupyöräjoukkojen yleistaktillinen käyttö* ja jossa viitattiin yleisesikunnan päällikön kirjelmään. Komitean kirjeessä korostettiin polkupyöräjoukkojen parempaa liikkuvuutta suomalaisessa maastossa ja huomautettiin, että polkupyöräpataljoonilla itsellään oli paras kokemus polkupyörien käytöstä näissä olosuhteissa, mikä perustui kesäharjoituksista saatuihin kokemuksiin. Harjoituksissa polkupyöräjoukot olivat suorittaneet onnistuneita tiedustelutehtäviä – jopa paremmin kuin samaan aikaan toimineet ratsuväkiosastot. Komitea huomautti myös siitä, että joukoille jaetut polkupyörät olivat kunnoltaan ala-arvoisia ja osa joukoista oli saanut pyörät käyttöönsä viiveellä, mikä oli vaikeuttanut koulutuksen käynnistämistä. Työryhmä puolustautui yleisesikunnan kritiikkiä vastaan vedoten ylemmän tahon puutteellisiin polkupyöräjoukkojen käyttöön tai koulutukseen liittyviin perusteisiin. Suuntaviivojen puuttuessa joukot kehittivät toimintaansa itse parhaaksi katsomallaan tavalla soveltumaan suomalaiseen maastoon ja olosuhteisiin.⁴⁷

Komitean kirjeestä huolimatta yleisesikunta ei hyväksynyt Heikinheimon työryhmän kirjoittamaa käsikirjoitusta, ja asia saatiin päätökseen vasta vuoden 1928 tammikuussa, kun *Polkupyöräjoukkojen ohjesääntö (P.P.H.O) I, muodollinen harjoitus* hyväksyttiin käyttöön.⁴⁸

3.2 Pikakiväärrikokeilukomitea 24:n jäsenenä

Suomeen hankittiin keväällä 1919 erä tanskalaisia Madsen-pikakiväärin kokeilukappaleita. Pikakiväärin kokeiluja varten perustettiin kenraaliluutnantti Ernst Löfströmin johtama pikakivääritoimikunta. Samana keväänä järjestettyjen koeammuntojen jälkeen komitea ehdotti, että 1. Divisioonan jalkaväkirykmentit varustettaisiin kokeiluluontoisesti pikakivääreillä.⁴⁹

Madsen-pikakivääri osoittautui kuitenkin teknisesti liian monimutkaiseksi ja epäkäytännölliseksi valinnaksi. Heikinheimo ei ollut ensimmäisen pikakiväärrikomitean jäsen, mutta hän otti kantaa 24. tammikuuta 1922 päivätyssä kirjeessään sotaväen esikunnalle Madsen-pikakiväärin sopivuuteen polkupyöräjoukoille. Heikinheimo kiinnitti erityisesti huomiota siihen, miten aseiden paino vaikuttaa ryhmän liikkumiseen niin talvi- kuin kesäolosuhteissa. Esimerkkinä hän nosti esille yksityiskohtaiset laskelmat, jotka koskivat pelkästään yksittäisen

⁴⁶ Ohjesääntökomitea/kirje/n:o 171/I/25/17.6.1925/R-633/9, KA.

⁴⁷ Ohjesääntökomitea/Polkupyöräjoukkojen yleistaktillinen käyttö/R-633/9, KA.

⁴⁸ Liimatta, Hannu, (2018) s. 107.

taistelijan patruunoiden, henkilökohtaisen aseiden ja rynnäkkövarustuksen painon vaikutuksia. Hän lisäsi vielä, että varusteet sopivat huonosti niin hiihtämiseen kuin pyörällä ajamiseenkin ja ne hidastivat liikkuvuutta ennestään.⁵⁰ Hannu Liimatta summaa väitöskirjassaan: ”*Polku-pyöräjoukot olivat pikakivääriin lopulta jo niin kyllästyneitä, että esittivät vuonna 1924 sen korvaamista konepistooleilla.*”⁵¹

Tyytymättömyys Madsen-pikakivääriin oli ilmeistä, ja sen korvaajaksi alettiin etsiä muita vaihtoehtoja. Puolustusministeriö oli jo aiemmin kysellyt muiden maiden käyttökokemuksia eri pikakivääreistä. Ministeriö päätyi perustamaan erillisen pikakivääritoimikunnan, jonka jäseneksi ministeriö ehdotti 22. syyskuuta 1924 lähettämässään kirjeessä kenraaliluutnantti Löfströmiä. Lisäksi kirjeessä ehdotetaan everstiluutnantti Heikinheimoa lautakunnan jäseneksi ja korostetaan hänen osallistumisensa tärkeyttä.⁵² *Pikakiväärikokeilukomitea 24* aloitti vuonna 1924 kokeilut useilla pikakiväärimalleilla. Kesäkuussa 1925 komitean puheenjohtaja kenraaliluutnantti Löfström lähetti kirjeen puolustusministerille, jossa hän kertoo komitean huomiot sekä järjestetyn kilpailun tulokset.⁵³

Pikakiväärikokeilukomitea 24 jakautui kolmeen eri alajaostoon, joita olivat teknillinen, taktillinen ja merkantiilinen alajaosto. Heikinheimo osallistui kokouspöytäkirjojen mukaan Katajanokan kasinolla pidettyihin *pikakiväärikokeilukomitea 24:n taktisen ja teknillisen* alajaoston yhteisiin kokouksiin, kolmena peräkkäisenä päivänä.⁵⁴ Häntä ei kuitenkaan mainita minkään alajaoston jäsenenä kirjeessä, jonka majuri Asplund lähetti Sotaväen esikuntaan kenraaliluutnantti Löfströmille.⁵⁵ *Pikakiväärikokeilukomitea* päätyi puoltamaan 16. kesäkuuta 1926 pitämässään kokouksessa Lahti–Saloranta-pikakivääriä, joka myös myöhemmin valittiin asevoimien uudeksi pikakivääriksi.

3.3 Kehittämässä talvivarustusta 1920-luvulla

Yksi kenraali Heikinheimon vuoden 1924 aktiivisen komiteatyöskentelyn osa-alueista oli toimiminen jäsenenä talvivarustelukomiteassa. Talvisodankäynti- ja varustelukysymys oli nousut esiin sekä sotaväessä että suojeluskunnissa 1920-luvun taitteessa. Sotaväen talvivarusteiden hankinta oli alkanut heti vapaussodan jälkeen, joskin hitaasti. Esimerkiksi suksia ei vielä

⁴⁹ Ibid. s. 159.

⁵⁰ Jalkaväentarkastaja/kirje/n:o 86/12/ Sal/24.1.1922/R-76/63, KA.

⁵¹ Liimatta, Hannu, (2018) s. 160.

⁵² Jalkaväentarkastaja/kirje/22.9.1924/R-76/63, KA.

⁵³ Jalkaväentarkastaja/kirje/n:o 63.K.25./19.6.1925/R-76/62, KA.

⁵⁴ Jalkaväentarkastaja/kokouspöytäkirja/R-76/62, KA.

⁵⁵ Jalkaväentarkastaja/kirje/28.9.1924/R-76/62, KA.

vuoden 1921 kesäkuussa tasavallan presidentin hyväksymässä määrävahvuudessa kuulunut kuin kahdelle ryhmälle kiväärikomppaniassa. Lisäksi hiihtovälineillä oli varustettu pataljoonien konekiväärikomppaniat, tykistön tulenjohto- ja viestiosat sekä polkupyöräpataljoonat. Divisioonat esittivät tuohon ongelmaan pikaista muutosta. Vuonna 1924 Yleisesikunta ilmoitikin, että jalkaväkijoukko-osastoille järjestetään lisää hiihtovälineitä sitä mukaa kun niitä saataisiin hankittua.⁵⁶

Talvisodankäynnin kokeilutoiminnan alkuna voitaneen pitää sotaväen päällikön Karl Wilkaman kirjettä joukko-osastoille toukokuussa 1921. Tarkastuskäynneillään hän oli havainnut, että sotilaiden talvitoimintataidot olivat puutteelliset. Wilkama asettikin tulevia talvikausia varten vaatimuksen, että lumiolosuhteissa toimimisen harjoitteluun oli panostettava ja suksien käytön koulutusta lisättävä. Lisäksi olennaisena tulevan komiteatyöskentelynkä kannalta hän määräsi, että talvitoimintataktiikkaa ja sen edellyttämiä välineitä oli kokeiltava ja tuloksista raportoitava Sotaväen esikuntaan. Näin tuloksia Wilkama katsoi voitavan käyttää uusia koulutusohjeita ja ohjesääntöjä laadittaessa.⁵⁷

Tärkeäksi osaksi talvitoiminnan kehittämistä muodostui yhteistyö Rajavartiolaitoksen ja Suojeluskuntajärjestön kanssa. Yhteistyö suojeluskuntajärjestöjen kanssa poiki omalta osaltaan myös tuloksia vuoden 1924 talvivarustelukomitealle. Suojeluskuntain Yliesikunnan johdolla järjestettiin 19.–30. maaliskuuta 1924 noin 300 kilometrin pituinen Rantasalmi–Kajaani-hiihtoretki, johon oli varattu noin joukkueen kokoinen kokeiluosasto. Hiihtomarssin aikana kokeiltiin erilaisia hiihtovälineitä, kantolaitteita, aseiden ja varusteiden kantomenetelmiä, vaateista sekä majoitusvälineitä. Lisäksi kokeilua varten varattu joukko oli saanut käyttöönsä muun muassa poron ja koirien vetämiä ahkioita yhteensä 16 kappaletta. Marssiosasto käytti pääosin hyväkseen tiestöä, mutta myös umpihankiosuuksia hiihrettiin. Havainnointia varten hiihtoretkeä seuraamaan oli komennettu upseereita suojeluskunnista ja sotaväestä. Havainnoita tehtiin lisäksi ruuan kulutuksesta, marssimuodoista ja niiden eduista tai haitoista, hiihtotaitojen vaikutuksesta marssin kulkuun sekä eläinten soveltuvuudesta kyseiseen suoritukseen.⁵⁸

Sotaväen ja yliesikunnan edustajat järjestivät 21.–23. heinäkuuta 1924 neuvottelukokouksen, jonka ”tehtävänä oli selvittää koehiihtoretkellä Rantasalmi–Kajaani saavutettujen kokemusten tähänastisia tuloksia”. Kokouksen pöytäkirjan on allekirjoittanut Aarne Heikinheimo.

⁵⁶ Liimatainen, Joni: *Talvitaistelukokeilut Suomessa ennen talvisotaa*, Pro gradu -tutkielma, MPKK, huhtikuu 2015, s. 10–15; Liimatta (2018), s. 135–137.

⁵⁷ Liimatainen (2015), s. 15–16; Liimatta (2018), s. 136–138.

⁵⁸ Liimatta (2018), s. 138; Jalkaväen tarkastaja/ Saapuneet lausunnot jalkaväen suorittamista kokeiluista (1926–1929), Suojeluskuntain Yliesikunnan Hiihtoretki Rantasalmi – Kajaani 19.3. – 30.3.24/T-17814/2, KA.

Hän toimi tuohon aikaan Polkupyöräpataljoona 2:n komentajana, se oli siis yksi niistä harvoista joukoista, joilla 1920-luvun alusta asti oli ollut käytössään edes jonkinlainen talvivarustus. Komitea otti kantaa etenkin hiihtovälineitä koskeviin kysymyksiin. Se laati suksipuuhun, suksisauvoihin, suksivoiteeseen, ahkioihin sekä vetoeläimiin liittyvät esitykset. Toisaalta ehkä keskeisimpänä toimikunnan tekemänä esityksenä oli se, että sotaväen ja suojeluskuntajärjestön oli ryhdyttävä yhä tiiviimpään yhteistyöhön talvisotataitojen ja -varusteiden kehittämiseksi. Tätä varten se oli antanut ehdotuksen, joka koski tulevan talven talvisotaharjoituksia.⁵⁹

Komitean laatiman raportin pohjalta sekä Suojeluskuntain Yliesikunta, että v.a. Sotaväen Päälikkö laativat kirjeen puolustusministerille. Keskeisenä sanomana molemmissa oli sotaväen talvisodankäyntimenetelmien ja -varustusteiden heikko taso. Sotaväen kirjeen mukaan tehdyt kokeilut olivat osoittaneet, että ”*koko meidän varustuksemme ja sotimismenetelmämme (talvisodan osalta) välittömästi ovat muutettavat*”. Lisäksi esitettiin komitean ehdotuksen pohjalta keskeisenä suojeluskuntain ja sotaväen yhteisiä talvisotaharjoituksia asettamalla Polkupyöräpataljoona 1 ja yksi suojeluskuntien joukkue niin sanotuksi kokeilupataljoonaksi.⁶⁰

Heikinheimon vaikutus armeijan kehitykseen talvivarustelukomitean jäsenenä voitaneen nähdä vain pienenä osana laajempaa kokonaisuutta. Edellä mainitut tapahtumat ovat kuitenkin merkittäviä, ja talvivarustelukomitea oli oikeastaan alkusysäys Heikinheimon kasvavalle roolille osana armeijan kesä- ja talvivarustuksen – toisin sanoen kenttävarustuksen – uudistustyötä. Siirryttyään Viipurin rykmentin ja Jääkäriprikaatin komentajan tehtävien kautta 3. divisioonan komentajaksi 9. toukokuuta 1928 Heikinheimo oli asemassa, jossa hän pystyi lähestymään suoraan jalkaväen tarkastajaa myös varusteita koskevissa asioissa. Tuolloinen jalkaväen tarkastaja Hugo Österman oli ennen Heikinheimoa toiminut 3. divisioonan komentajana, joten myös Östermanilla oli tarkka kuva 3. divisioonan toiminnasta.⁶¹

Heti ensimmäisenä talvena 3. divisioonan komentajana Heikinheimo ryhtyi toimeen etenkin tärkeänä pitämiensä hiihtovarusteiden kehittämisessä. Hän törmäsi kuitenkin nopeasti ongelmiin uudempien varusteiden saatavuudessa. Vuoden 1929 tammikuun 21. päivänä ja helmikuun 2. päivänä päivätyissä kirjeissään Heikinheimo pyysi käyttöönsä Yleisesikunnasta jo joulukuussa luvattuja suksisiteitä ja kokeilujalkineita. Jälkimmäiseen kirjeeseen Yleisesikunnassa tehtyjen merkintöjen perusteella kokeilujalkineet ja suksisiteet lähetettiin joukoille

⁵⁹Jalkaväentarkastaja/Kokouspöytäkirja/1924/R-76/17, KA.

⁶⁰Jalkaväentarkastaja/v.a. Sotaväen Päälikön kirje Puolustusministerille/ N:o 302/7 sal. Os.Jt.1a/ 17.9.1924/R76/17, KA; Jalkaväentarkastaja/Suojeluskuntain Yliesikunnan kirje Puolustusministerille/ 25.7.1924/R76/17, KA.

⁶¹Liimatta (2018), s. 68–69, Lipponen (1997), s. 101–102.

vasta helmikuun alkupuolella.⁶² Kirjeet kuvastavat hyvin Heikinheimon toimintatapoja niin komiteoissa kuin komentajan tehtävissä toimiessaan. Hän oli halukas suorittamaan aloitetut kokeiluhankkeet määrätietoisesti ja ripeästi.

Kuva 4: Heikinheimon yksityiskokoelmista peräisin oleva kuva laukumajoitteesta.⁶³

Varusteiden saavuttua helmikuussa riittävät havainnot pystyttiin lopputalven aikana tekemään, sillä toukokuussa Heikinheimon lähetti Yleisesikuntaan lausunnon, joka koski suksisiteitä sekä hiihtojalkineita. Lausunnossa hän tarkasti ja omakohtaisiin kokeiluihin perustuen vertaili eri side- sekä jalkinevaihtoehtoja. Teknisiin yksityiskohtiin hän otti tarkasti kantaa ja teki ehdotuksia parannuksista. Esimerkkinä hän käytti myös kokemuksiaan Utissa järjestetyltä talvikurssilta.⁶⁴ Utin talvikurssi muodostuikin yhdeksi Heikinheimon projekteista, sillä hän toimi kurssin johtajana heti seuraavalla talvikaudella 2.–14. helmikuuta 1930. Kurssille oli komennettu yksi upseeri kustakin joukko-osastosta, joten osanottajia oli noin neljäkymmentä. Kursilla kokeiltiin paitsi erilaisia talvivarusteita myös erilaisia majoitusmuotoja ja talvisotataktiikoita. Kurssin käytettäväksi oli komennettu joukkoja eri sotaväen osastoista.⁶⁵

⁶² Jalkaväen tarkastaja/Kirjeet Yleisesikuntaan Jalkaväen tarkastajalle koskien suksisidekokeiluja/N:o 11/1a/29. sal. /21.1.1929/ T-17814/2, KA; Jalkaväen tarkastaja/Kirjeet Yleisesikuntaan Jalkaväen tarkastajalle koskien suksisidekokeiluja/N:o 807/1a/17/ 6.2.1929/T-17814/2, KA.

⁶³ Pk-2433 Aarne Silvio Heikinheimon arkisto. KA; Kyseistä majoitetta nimitettiin laukuksi aikalaisteksteissä, ks. esim. *Talvisotakäsikirja*. Yleisesikunnan julkaisuja, Otava, Helsingissä 1928, s. 129.

⁶⁴ Jalkaväen tarkastaja/Kirje Yleisesikuntaan Jalkaväen tarkastajalle koskien lausuntoa suksisiteistä/N:o 65/19. sal./11.5.1929/T-17814/2, KA.

3.4 Kenttävarustustoimikunnan puheenjohtajana 1931–1934

Kenraali Heikinheimon määrätietoisuus armeijan varustuksen kehittämisessä oli ilmeisesti noteerattu, sillä puolustusministeriö asetti 7. syyskuuta 1931 kenttävarustustoimikunnan ”*tarkastamaan ja tekemään ehdotuksen yhden miehen kenttävarustukseksi*”. Toimikunnan tehtävänä oli lisäksi antaa ehdotus upseerien kenttäarkusta ja käsitellä kysymystä suksisidemallista. Toimikunta määrättiin työskentelemään Yleisesikunnan päällikön Lennart Oeschin alaisena ja ”*hänen tarkempien ohjeidensa mukaisesti*”. Puheenjohtajaksi määrättiin 3. Divisioonan komentaja Heikinheimo. Muut jäsenet olivat upseereja Yleisesikunnasta, Suojeluskuntain Yliesikunnasta, puolustusministeriöstä ja Kadettikoulusta. Lisäksi toimikunta käytti apunaan useita eri alojen asiantuntijoita eri varusteita koskevissa kysymyksissä. Toimikunnan aktiivisuutta kuvaa se, että virkatehtäviensä ohella siihen määrätty henkilöt olivat pitäneet joulukuuhun 1932 mennessä jo kaksikymmentä kokousta sekä niihin liittyviä kokeiluja.⁶⁶

Syyt toimikunnan määräämiseen olivat sen mietinnön mukaan seuraavat: Puolustusvoimien kuusivuotishankintaohjelma ja siinä hankittavan kenttävarustuksen tarkastaminen ja määrittäminen, nykyisen kenttävarustuksen liiallisen painavuuden ja epämukavuuden parantaminen sekä muiden maiden armeijoissa havaittu kenttävarustuksen uusiminen. Näiden periaatteiden pohjalta toimikunta oli määrittänyt pyrkimyksikseen selvittää kenttävarustuksen kehittämismahdollisuuksia ottaen huomioon seuraavat asiakokonaisuudet:

- a) sotilaan varustuksen kokonaispainon vähentäminen
- b) liikkuvuuden ja maastoutumismahdollisuuksien lisääminen
- c) kaasunsuojelunäkökohtien huomioonottaminen
- d) ajoneuvojen rajoitetun käyttömahdollisuuden varusteiden kuljettamiseen
- e) kaikkiin vuodenaikoihin soveltuvan kenttävarustuksen yleismalli
- f) suunniteltujen esineiden sopeutumisen nykyiseen kenttävarustukseen.

⁶⁵ Utin talvikoulu, *Sotilashallinnollinen aikakauslehti* N:o 1-2, 1.1.1931, s. 20–21.

⁶⁶ Koulutustoimisto/Kenttävarustustoimikunnan kirje Yleisesikunnan päällikölle/10.12.1932 sekä sen liitteenä mietinnöt N:o 1 kenttävarustuksesta, N:o 2 suksisidekysymyksestä ja N:o 3 upseerien kenttäarkusta/T-17644/10, KA.

Kuva 7: Heikinheimon kokoelmista peräisin oleva piirros kenttälakista ja asetakista m/36.⁶⁷

Tuloksena toimikunta antoi ehdotuksensa käyden läpi jokaisen kenttävarustukseen kuuluvan varusteen erikseen. Joulukuun 1932 ehdotukseen kuului muun muassa kokonaan uusittu osin kesäpusero-tuulihousutyhdistelmästä koostuva kenttäpuku sekä uudet nahkaiset varsijalkineet. Kantolaitteeksi ehdotettiin varastosta löytyvää tornisteria yhdistettynä norjalaiseen kantolaitteeseen. Lisäksi useita turhiksi koettuja artikkeleita oli jätetty pois juuri painon minimoimiseksi. Huomioon otettava on myös ulkomajoituskysymys, jossa oli todettu uudenlaisen teltan ja kamiinan yhdistelmän olevan paras vaihtoehto. Vaihtoehtoja eri varusteiksi oli etsitty paitsi suomalaisilta asiantuntijoilta myös esimerkiksi Ruotsista ja Norjasta.⁶⁸

Merkittävänä osana mietintöä oli lisäksi toimikunnan ehdotus tulevan kokeilutoiminnan järjestelyistä. Toimikunta totesi siinä, että se ei ole omista virkatehtävistään johtuen pystynyt suorittamaan varusteiden kokeilutoimintaa siinä laajuudessa, jossa se olisi sen halunnut tapahtuvan. Lisäksi sen mielestä eri joukkojen antamat huomiot varusteista olivat usein liian vaihtelevia, eikä niissä täysin ymmärretty, mihin kokeiluilla pyrittiin. Toimikunta esittikin pysyvän kokeilutoimiston perustamista Yleisesikuntaan, sillä sen mukaan vain sillä tavoin oli mahdollista järjestää Sotaväessä riittävän pitkäjänteistä ja määrätietoista kokeilutoimintaa ensiksi juuri kenttävarustus- ja myöhemmin mahdollisesti muissa esille tulevista asioissa. Pienimmän mahdollisen kokoonpanon muodostaisivat toimistopäällikkö ja kaksi toimistoupseeria.⁶⁹ Jal-

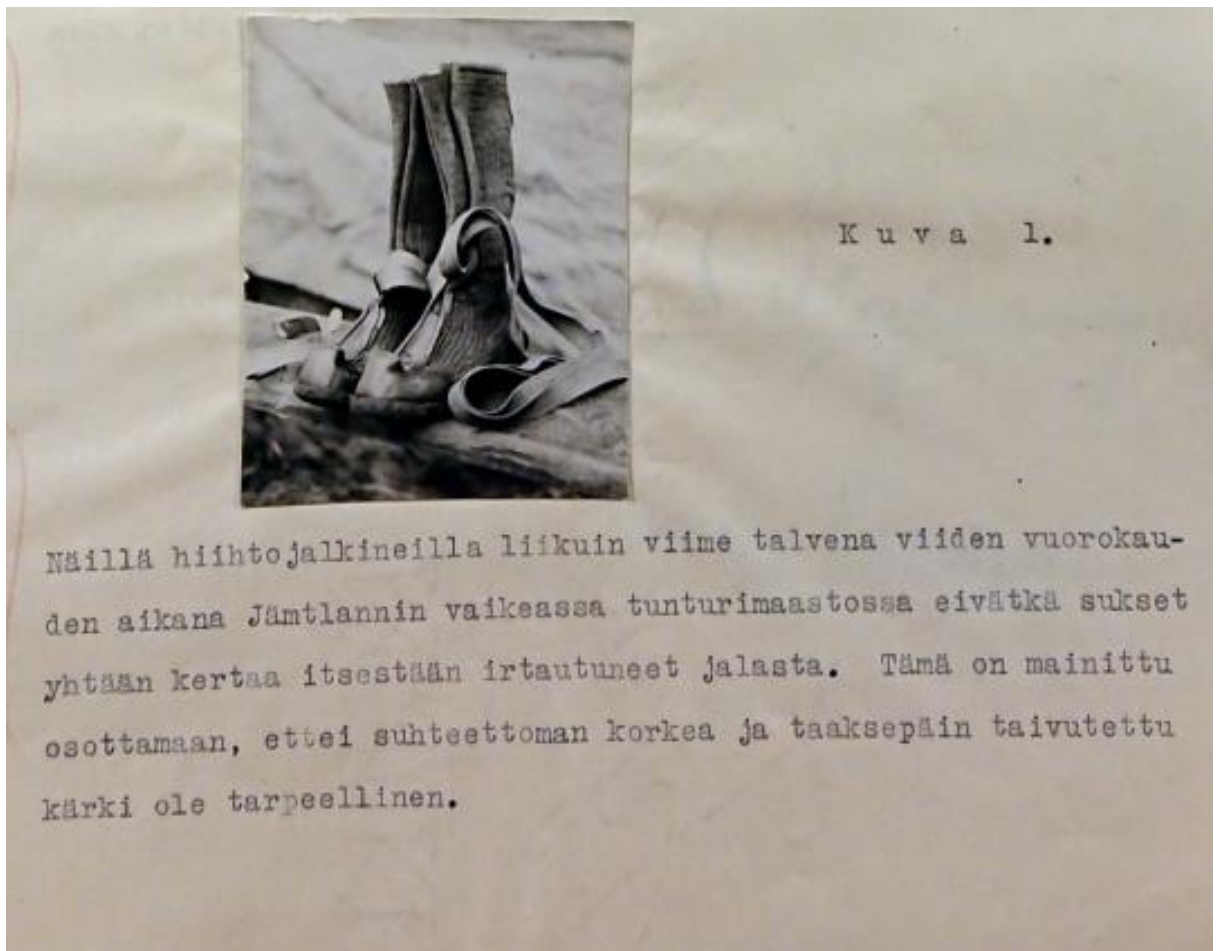
⁶⁷Yleisesikunta/ jalkaväen tarkastaja/Kirjeen luonnos puolustusministeriön Int. os päällikölle 16/3/sal./8.3.1938/T-17814/14, KA, s. 7 ”Kirje päivätty Helsingissä maaliskuussa 1937”.

⁶⁸ Koulutustoimisto/Kenttävarustustoimikunnan kirje Yleisesikunnan päällikölle/10.12.1932, sekä sen liitteenä mietintö N:o 1, kenttävarustuksesta/T-17644/10, KA.

⁶⁹ Ibid.

kaväen tarkastajan tehtävä oli ollut täyttämättä siitä asti, kun tehtävää hoitanut Österman oli määrätty Sotaväen päälliköksi 12. tammikuuta 1933.⁷⁰ Vaikuttaa mahdolliselta, että edellisen kaltaiset kannanotot vaikuttivat siihen, että Heikinheimo määrättiin jalkaväen tarkastajaksi.

Kenttävarustustoimikunta jätti loppumietintönsä Yleisesikunnan päällikölle 19. toukokuuta 1934. Huomioon otettavia muutoksia verrattuna joulukuun 1932 mietintöön oli useita. Kenttäpuvussa oli palattu lähemmäs käytössä ollutta mallia, muun muassa materiaali oli vaihtunut takaisin villakankaaksi. Perusteluina esiintyi useassa kohdassa parempi soveltuvuus rauhan ajan varuskuntaolosuhteisiin ja samalla lomapuvuksi. Jalkineista suositeltiin edelleen nahkaisia varsijalkineita, mutta todettiin, että niiden saaminen laajamittaisesti käyttöön oli toistaiseksi haastavaa. Kantolaitteista norjalaismallista kantolaitetta ei enää pidetty välttämättömänä, sillä keventyneen varustuksen saattoi pakata yksinkertaisempaankin kantolaitteeseen.⁷¹

K u v a 1.

Näillä hiihtojalkineilla liikuin viime talvena viiden vuorokauden aikana Jämtlannin vaikeassa tunturimaastossa eivätkä suket yhtään kertaa itsestään irtautuneet jalasta. Tämä on mainittu osottamaan, ettei suhteettoman korkea ja taaksepäin taivutettu kärki ole tarpeellinen.

Kuva 4: Heikinheimo oli testannut itekin hiihtojalkineita toimiessaan 3. Divisioonan komentajana.⁷²

⁷⁰ Liimatta (2018), s. 69.

⁷¹ Jalkaväen tarkastaja/Kenttävarustustoimikunnan loppumietintö/29.5.1934/T-17814/14, KA.

⁷² Jalkaväen tarkastaja/3. Divisioonan lausunto hiihtositeistä n:o 65/19.sal/11.5.1929/T-17814/2, KA, s. 4.

Ulkomajoituskysymyksessä oli pysytty aiemmin ehdotetussa ja hyväksi todetussa mallissa. Suksisidekysymyksessä oli päädytty siihen, että joukoilla on todennäköisesti hyvin erilaisia kenkiä käytössään, jolloin eräänlaisen irtositeen katsottiin vastaavan parhaiten tarkoitusta.⁷³ Verrattaessa lopullista ehdotusta aiempiin mietintöihin voidaan todeta, että siinä oli liikuttu konservatiivisempaan suuntaan. Esimerkiksi varusteiden rauhan ajan vaatiman siisteyden huomioiminen loppumietinnössä on saanut suuremman merkityksen verrattuna aikaisempiin mietintöihin, joissa asiaa katsottiin enemmän nimenomaan varusteiden sotavarusteiksi soveltuvuuden kautta.

Heikinheimon johtama toimikunta katsoi päässeensä tavoitteeseensa, sillä joulukuun 1932 mietinnössä mainittujen periaatteiden mukaisesti kesävarustuksen paino oli alentunut noin 26,5 kiloon ja talvivarustuksen noin 28 kiloon. Tämä tarkoitti jopa 9 kiloa kevyempiä kanto-
muksia talvisin, ja kesävarustuksenkin paino oli alentunut noin 6,5 kiloa⁷⁴. Tämän ja varusteiden kehittämisen myötä toimikunta katsoi, että myös liikkumis- ja maastoutumismahdollisuudet olivat huomattavasti parantuneet. Lisäksi varustuksen ”yleismallistaminen” sekä kesä- että talvitoimintaan sopivaksi oli onnistunut. Kenttävarustustoimikunnan jättämän mietinnön pohjalta puolustusministeri vahvisti 27. toukokuuta 1938 uuden jalkaväen kenttävarustuksen liikekannallepanovalmistelutöissä noudatettavaksi. Asiakirjan liitteenä oleva kenttävarustus noudattelee hyvin pitkälti Heikinheimon johtaman toimikunnan antamaa loppuesitystä.⁷⁵

4 HEIKINHEIMON VAIKUTUS PUOLUSTUSVOIMIEN KEHITYKSEEN VUOSINA 1934–1938

4.1 Metsätaistelutoimikunnan johtajana

Vuoden 1934 heinäkuussa 3. Divisioonan komentaja, kenraalimajuri Aarne Heikinheimo määritti 9. toukokuuta perustetun metsätaistelutoimikunnan johtajaksi. Metsätaistelutoimikuntaan kuuluivat kapteenit Martti Terä ja Tauno Viljanen, ja toimikunta oli toiminut aiemmin majuri Urho Tähtisen johdolla. Toimikunta oli perustettu selvittämään yleisesikunnan päällikön, kenraalimajuri Oeschin käskystä, miten jalkaväkirykmentin aseistusta ja organisaatiota

⁷³ Jalkaväen tarkastaja/Kenttävarustustoimikunnan loppumietintö/29.5.1934/ T-17814/14, KA.

⁷⁴ Lähtötilanteessa kesävarustus painoi noin 33 kiloa ja talvivarustus noin 37 kiloa, mikä oli huomattava paino verrattuna tuon aikaisen asevelvollisen keskipainoon (68,3 kiloa) ja pituuteen (171,5 senttimetriä). Ks. esim. Liimatta, 2018.

⁷⁵ Jalkaväen tarkastaja/Kenttävarustustoimikunnan loppumietintö/29.5.1934 sekä sen liitteet ja Puolustusministerin vahvistus n:o 226/38. J 1/27.5.1938/T-17814/14, KA.

olisi muutettava, jotta se kykenisi taistelemaan metsäisessä maastossa mahdollisimman tehokkaasti. Lisäksi toimikunnan piti testata jalkaväen aseistuksen tehoa.

Kenraalimajuri Heikinheimon määräämistä toimikunnan johtoon voidaan pitää luontevana johtuen hänen nimityksestään 25. elokuuta 1934 jalkaväen tarkastajan tehtävään. Toisaalta on mahdollista, että Heikinheimon valintaan vaikutti osaltaan myös hänen aiemmin osoittamansa kiinnostus aiheeseen. Hänen vuonna 1927 laatimansa Sotakorkeakoulun diplomityön aiheena oli metsätaistelu. Diplomityössä Heikinheimo korosti ryhmytyksen syvyyden merkitystä. Diplomityön tarkastivat silloiset eversti Karl Lennart Oesch sekä majuri Kustaa Anders Tapola. Diplomityön arvostelussa Heikinheimoa kritisoitiin lähdekirjallisuuden yksipuolisuudesta sekä työn ulkoasuun liittyvistä seikoista, kuten sisällysluettelon puutteesta. Työn sisältöä kritisoitiin osittain myös omien mielipiteiden esittämisestä ja erilaisten taktisten suuntausten tutkimatta jättämisestä. Metsätaistelu ei ollut Sotakorkeakoulun diplomitöissä yleinen aihe vielä vuonna 1927.⁷⁶

Heikinheimon itsensä mukaan metsätaistelutoimikunnan tehtävänä oli tehdä tutkimustyötä jalkaväkirykmentin uudelleen organisoimiseksi sopivammaksi metsäisessä maastossa tapahtuvaan hyökkäystaisteluun.⁷⁷ Metsätaistelutoimikunta suoritti laajat ampumakokeilut Uomaalla syksyllä 1934. Kokeiluiden tarkoituksena oli tutkia erilaisten jalkaväenaseiden vaikutusta eri tilanteissa ja pyrkiä näin muodostamaan lähtökohdat jalkaväkijoukon taktiikan kehittämiseksi. Toimikunta jätti selostuksen Uomaan ampumakokeiluista vuonna 1935. Selostuksessa toimikunta tarkensi ampumakokeilun tavoitetta selvittää, minkälaisissa tilanteissa hyökkäyksen suorittaminen metsämaastossa voisi olla mahdollista ilman voimakasta tulitukea ja minkälaisilla aseilla tulituki hyökkäyksessä metsämaastossa voisi olla mahdollista toteuttaa. Saatujen tulosten perusteella tehtiin johtopäätökset kehitettävän uuden jalkaväkirykmentin organisaatiosta ja aseistuksesta.⁷⁸

Kokeiluiden tuloksista toimikunta teki päätelmän, ettei kiväärikomppania sen aikaisella aseistuksellaan pysty suorittamaan hyökkäystehtävää metsämaastossa. Hyökkäystehtävän suorittamiseksi kiväärikomppanian katsottiin tarvitsevan myös metsämaastossa tehokkaan vihollisen tulen lamautuksen, joka voitiin toteuttaa soveltuvimmin kranaatinheittimien tulella. Toimi-

⁷⁶ Heikinheimo, Aarne: *Metsätaisteluista*. Sotakorkeakoulun diplomityö 2:455, Helsinki 1927, SKK-1:17, KA ks. myös Sotakorkeakoulu/ Sotakorkeakoulun diplomityökokoelma - Sarjat./1926–1991/ SKK-1, KA.

⁷⁷ Yleisesikunta/ Koulutustoimisto/ Jalkaväentarkastajan vuosikertomus 1934/ No:32/5 sal./28.2.1935/ T-17646, KA, s. 9.

⁷⁸ Yleisesikunta/ Jalkaväen tarkastaja/ Selostus Uomaalla v.1934 suoritetuista jv. aseiden tulitehon selvittelyä tarkoittavista kokeista/ N:o 04/05/sal./ 19.8.1935/ T-17814/4, KA s. 1–3.

kunta esitti, että hyökkäyksen suorittamista varten jokaiselle kiväärikomppanialle tarvitaan oma kranaatinheitintuliyksikkö. Kranaatinheitintuliyksikön tuli tukea hyökkäystä koko sen keston, siirtäen maalialuetta eteenpäin hyökkäyksen edetessä. Komitea esitti myös jalkaväen taistelukiväärin uudistamista puoliautomaattikiväärillä, jolla metsäisessä maastossa tapahtuvaa puolustustaistelua olisi saatu huomattavasti vahvistettua tulivoimaltaan ja vaikuttavuudeltaan. Toimikunnan selostuksessa otettiin kantaa myös puolustuksen metsään ryhmittämisen etuihin verrattuna metsän reunaan ryhmittymiseen. Vihollisen tykistön on huomattavasti vaikeampi vaikuttaa metsään ryhmitettyyn puolustukseen. Komitean selostuksen lopputuloksena esitettiin tehtäväksi uusia taktisia ja teknisiä kokeiluja joukko-osastojen jalkaväellä.⁷⁹ Kiistely puolustusryhmittymisen oikeasta sijoituksesta metsään tai metsän reunaan oli erityisesti 1920–1930 -luvun aikaan kiistelyn aihe jalkaväen upseeriston keskuudessa.

4.2 Toiminta jalkaväen tarkastajana 1934–1938

Kenraalimajuri Heikinheimo nimitettiin 3. Divisioonan komentajan tehtävästä jalkaväen tarkastajan tehtävään 25.8.1934.⁸⁰ Jalkaväen tarkastajan toimistolla oli käynnissä useita aseiden kehittämiseen liittyviä hankkeita, jotka Heikinheimo sai johdettavakseen. Merkittävimpiä hankkeita olivat hyökkäysvaunutorjunta-aseistuksen kehitys, keskikaliiperisen ilmatorjunta-aseistuksen kehitys, kranaatinheitin aseistuksen kehitys (81 mm, 120 mm, pienoiskranaatinheitin) sekä jalkaväen kiväärin uudistus.⁸¹

Hyökkäysvaunutorjunta-aseistuksen kehittäminen oli alkanut kenraalimajuri Heikinheimon edeltäjän, kenraalimajuri Östermanin, käskystä selvittää hyökkäysvaunujen toimintamahdollisuuksia Suomessa. Laaditussa selvityksessä todettiin hyökkäysvaunuaseen merkittävyyden keskittyvän Suomen asevoimien taistelussa hyökkäysvaunujentorjuntaan. Yleisesikunnan päällikkö käski jalkaväen tarkastaja Heikinheimolle vuoden 1934 syksyllä selvitettäväksi tarvittavan hyökkäysvaunujentorjunta-aseistuksen tarpeellisuuden ja vaatimukset. Jalkaväen tarkastaja esitti välttämättä hankittavaksi 37 hyökkäysvaunutorjuntakanuunaa sekä 13 konekivääriä apuaseiksi. Esitetyt hankinnat merkittiin vuoden 1935 lopulla uuteen perushankintaohjelmaan. Aseita ei kuitenkaan saatu hankituksi Heikinheimon ollessa jalkaväen tarkastajana.⁸²

⁷⁹ Yleisesikunta/ Jalkaväen tarkastaja/ Selostus Uomaalla v.1934 suoritetuista jv. aseiden tulitehon selvittelyä tarkoittavista kokeista/ N:o 04/05/sal./ 19.8.1935/ T-17814/4, KA, s. 27–36.

⁸⁰ *Itsenäisen Suomen kenraalikulunta 1918–1996*. Toim. Lipponen, Rauno. WSOY, Helsinki 1997, s. 102.

⁸¹ Yleisesikunta/ Koulutustoimisto/ Jalkaväentarkastajan vuosikertomus 1934/ No:32/5 sal./28.2.1935/ T-17646, KA, s. 5-9.

⁸² Yleisesikunta/ Jalkaväen tarkastaja/ Hv. torjunta-aseistuksen valinnan perusteet. N:o A 170/102 sal. / syyskuu 1938/ T-17814/14, KA. s. 1–2.

Kuva 5: Hyökkäysvaunujen maastoliikkuvuuskokeita Valkjärvellä 16.3.1934.⁸³

Hyökkäysvaunujentorjunta-aseistuksen kanssa yhtäaikaaisesti kehitettiin lisäksi keskikaliiperista ilmatorjunta-aseistusta. Tarkoituksena oli kehittää kotimaassa valmistettu 20 kaliiperin ilmatorjunta-ase kiinteää ja liikkuvaa ilmatorjuntaa varten.⁸⁴

Uomaan ampumakokeiluiden tuloksista tehdyssä selostuksessa korostui erityisesti kranaatinheitintulen hyödyllisyys kiväärikomppanialle monissa eri taistelutilanteissa. Heikinheimo korosti kranaatinheitintulen tarpeellisuutta myös laatimissaan jalkaväen tarkastajan toimintakertomuksissa. Heikinheimo käynnisti vuonna 1934 kehittämissä viiden kilometrin kantamalle ammuttavan taistelukranaatin, viiden kilon tehokranaatin sekä pienoiskranaatinheittimen hankkimiseksi.⁸⁵

Kranaatinheitinkehittämissuunnitelmat jatkuivat Heikinheimon toimiessa jalkaväen tarkastajana, mutta varsinaisesti hankkeita ei saatu valmiiksi ennen Heikinheimon kuolemaa.⁸⁶ Heikinheimon kuoleman jälkeen hänen seuraajallaan, kenraalimajuri Axel Erik Heinrichsilla, oli erilainen näkemys kranaatinheittimien kehitystyön jatkamisesta. Vuonna 1938 taisteluvälineosastolle laaditussa kirjeessä Heinrichs esitti tyytymättömyytensä kokeilutoiminnassa havaittuun

⁸³ Yleisesikunta/ operatiivinen toimisto/ ”S/739/A/ II. HV. KOK. LIPOLASSA (Valkjärvi) 16.3.34”/ T-2860/11, KA.

⁸⁴ Yleisesikunta/ Koulutustoimisto/ Jalkaväentarkastajan vuosikertomus 1934/ No:32/5 sal./28.2.1935/ T-17646, KA, s. 6.

⁸⁵ Yleisesikunta/ Koulutustoimisto/ Jalkaväentarkastajan vuosikertomus 1934/ No:32/5 sal./28.2.1935/ T-17646, KA, s. 6–8.

⁸⁶ *Ibid.* Vrt. Yleisesikunta/ tykistö tarkastaja/ Jalkaväen tarkastajan vuosikertomus 1936. N:o36/1 sal./ 27.3.1937/ T-22594/3, KA, s. 9–10.

81 millimetrin kranaatinheittimen sirpalevaikutukseen ja esitti kokeilutoiminnan jatkamista edelleen.⁸⁷

Vuonna 1938 asesuunnittelutoimikunnan päällikölle, kenraaliluutnantti Nenoselle osoittamaan kirjeessä Heinrichs esitti olevan tarpeen luopua edesmenneen kenraalimajuri Heikinheimon vaatimuksista 47 millimetrin kranaatille. Kranaatinheittimen valmistajan, Tampereen Pellava- ja Rautateollisuus Osakeyhtiön, toimeksiannossa vuonna 1936 Heikinheimo oli nimittäin esittänyt vaatimuksiksi kantomatkaltaan 800–1 000 metriin ulottuvaa tulivaikutusta sekä vaihtoehtoista ammusta, jolla tulivaikutus ulotetaan 400–500 metrin etäisyydelle. Heinrichs piti taktista tarvetta 500 metrin syvyyteen ulottuvalle vaikuttamiselle niin harvinaisena, että aseiden kehittämisen uusiksi vaatimuksiksi tuli hänen mielestään asettaa mahdollisuus vaikuttaa ainoastaan 80–500 metrin etäisyydelle.⁸⁸

Jalkaväen kivääriaseistusta Heikinheimon johdolla toiminut ja puolustusministeriön asettama lautakunta ryhtyi kehittämään lokakuussa 1934. Tehtävänä oli laatia esitys tehtävistä muutoksista kiväärimallissa 91/27 havaittujen puutteiden korjaamiseksi. Heikinheimo esitti myöhemmin samana vuonna kiväärijalkaväen aseistuksen uudistamista puoliautomaattikivääreillä, koska vanhan aseiden uudistuksella ei olisi saatu aikaan mittavaa taistelukyvyyn paranemista.⁸⁹

Hannu Liimatta on väitöskirjassaan todennut kenraalimajuri Aarne Heikinheimon johtaman asetoimikunnan esittäneen, että kiväärin m/27 tuotanto lopetetaan ja loppuja m/91-kiväärejä ei peruskorjata, vaan niille tehdään vain välttämätön ampumakelpoisuuden edellyttämä kunnostus. Lisäksi Liimattan mukaan toimikunta ehdotti, että kivääriryhmän yhdeksi aseeksi hankitaan puoliautomaattikivääri, joka lisäsi merkittävästi jalkaväen tulivoimaa metsätaisteluissa.⁹⁰

Kiväärin 27/91 uudistamisesta päätettiin asetoimikunnassa vuonna 1939. Lautakunta päätti ehdottaa kahta vaihtoehtoa kehitystyön jatkamiseksi. Joukko-osastokokeiluun ehdotettiin valmistettavan kaksi mallia, ja niissä molemmissa kiväärin kantotapaa parannettiin muuttamalla joko alasiderenkaan tai yläsiderenkaan paikkaa.⁹¹

⁸⁷ Yleisesikunta/ koulutustoimisto/ Jalkaväentarkastajan kirje 81 mm:n krh. ammusten räjähtämisestä N:o 338/jv.tark.jouluu 1938/T-17814/14,KA, s. 1–2.

⁸⁸ Yleisesikunta/ koulutustoimisto/ Jalkaväentarkastajan kirje asesuunnittelukunnan päällikölle/ 94/3/sal./ 20.11.1938/ T-17814/14, KA, s. 1–2.

⁸⁹ Yleisesikunta/ koulutustoimisto/ Jalkaväentarkastajan vuosikertomus 1934/ No:32/5 sal./28.2.1935/ T-17646, KA, s. 8–9.

⁹⁰ Liimatta (2018), s. 320.

Heikinheimo oli kannattanut puoliautomaattikiväärin tuomista jalkaväen aseistukseen jo ennen toimimistaan jalkaväen tarkastajana. Tämä tulee ilmi esimerkiksi hänen vuonna 1927 Suomen Sotilasaikakauslehteen laatimasta artikkelista *Jalkaväkikiväärimme*. Artikkelissa Heikinheimo piti jalkaväen siirtymistä puoliautomaattikivääreihin Suomen metsäiseen maastoon sopivimpana ratkaisuna, mutta uuden kaluston hankinnan kalleuden vuoksi ehdotti sopivammaksi ratkaisuksi nykyisen m/91-kiväärin uudistusta.⁹²

Heikinheimon mukaan kiväärien suurimmat ongelmat olivat piipun läpimitan suhteesta pituuteen johtuva epätarkkuus, siderenkaiden vaihteleva kiristystilanne ja tähtäinten karkeatekoisuus. Heikinheimon mukaan m/91-kivääreihin olisi tullut tehdä piipun lyhennys, tähtäinlaitteen tarkentaminen sekä sopivampi hihnan ja pistimen kiinnitys. Piipun lyhennyksen eduiksi Heikinheimo esitti sitä, että kiväärin tarkkuus ja soveltuvuus metsämaastossa käytävään taisteluun, jossa tilanteet ovat nopeita ja ampumaetäisyydet lyhyitä, paranevat.⁹³ Artikkelissa tehdyt esitykset ovat hyvin samankaltaisia kuin Uomaan metsätaistelukokeilusta esitetyt tulokset ja niiden perusteella käynnistetyt kehitystyöt.

Aseiden kehittämistyö ei ollut vaaratonta. Uusien kranaatinheittimien kokeiluissa tapahtui onnettomuuksia vuoden 1937 aikana. Esimerkiksi Keski-Suomen läänin kertausharjoituksissa uusien kranaatinheittimien ammunnoissa tapahtui tapaturma. Maalialueelle käsketyt vartiomiehet olivat sirpalevaikutuksen alueella. Tapahtuma takia jalkaväen tarkastajan toimisto suoritti ampumataulukoiden tarkistusammuntoja.⁹⁴ Seuraavana vuoden alussa 24. tammikuuta 1938 jalkaväen tarkastaja, kenraalimajuri Heikinheimo kuoli räjähdysonnettomuudessa uuden kranaatinheittimen koeammunnoissa Helsingissä Harakan saarella.⁹⁵

4.3 Ohjesääntötoimikunnan puheenjohtajana

Jalkaväentarkastajan tehtävään liittyi myös toimiminen ohjesääntötoimikunnan puheenjohtajana. Puolustuslaitosta kehitettiin paljon 1930-luvulla, jolloin laadittiin suuri määrä uusia ohjesääntöjä. Ohjesääntöjen laatimistyötä koordinoimaan oli asetettu aikaisemmin puolustusministeriön alainen ohjesääntötoimikunta. Aseiden tekninen kehitys oli kuitenkin niin nopeaa,

⁹¹ Yleisesikunta/ jalkaväentarkastaja/ Pöytäkirja Puolustusministeriön määräämän neuvottelukunnan kokouksesta/ N:o 248/39/SV.sal/28.3.1939/ T-17814/31, KA, s. 3–4.

⁹² Heikinheimo, Aarne: Jalkaväkikiväärimme. *Suomen Sotilasaikakauslehti N:o 8 I.8.1927*, Oy Suomen sotilas, Helsinki 1927, s. 318–320.

⁹³ Heikinheimo (1927), s. 318–320.

⁹⁴ Yleisesikunta/koulutustoimisto/Jalkaväen tarkastajan kirje sotaväenpäällikölle/N:o324/Jv.tark.tsto./12.10.1937/ T-17814/13, s. 1–4, KA.

⁹⁵ Lipponen (1997), s. 102.

että ohjesääntötyö ei pysynyt mitenkään sen vauhdissa. Ohjesääntöjä ja epävirallisempia ohjeita laadittiin eri tahoilla mahdollisimman nopeasti yhtä aikaa ja joskus myös ristiriitaisesti. Toimikunnan jäsenistön valinta ei noudattanut upseerien nopeaa urakiertoa. Lokakuussa 1934 sotaväen päällikkö, kenraalimajuri Hugo Österman sai hyväksynnän esitykseensä ottaa päätösvaltaansa ohjesääntökomitean nimittäminen puolustusministeriltä.⁹⁶

Kuva 6: Hugo Österman.⁹⁷

Sotaväen päällikön Hugo Östermanin 20. marraskuuta 1934 antamalla käskyllä perustettiin uudistettu ohjesääntötoimikunta, jonka ensimmäiseksi puheenjohtajaksi määrättiin jalkaväen tarkastaja, kenraalimajuri Aarne Heikinheimo. Ohjesääntötoimikunnan tehtävänä oli johtaa kaikkea sotaväen ohjesääntötyötä. Puheenjohtajan merkitys ohjesääntöjen kehitystyössä oli varsin suuri. Varsinainen ohjesääntötoimikunta koostui tehtäviensä perusteella jalkaväen tarkastajan, yleisesikunnan koulutustoimiston päällikön ja jalkaväen tarkastajan toimistopäällikön muodostamasta keskuselimestä. Keskuselin sai kutsua tarvittaessa aselajien edustajia asiantuntijoiksi istuntoihin. Ohjesääntötoimikunnan puheenjohtajan tehtävänä oli esittää uusia ohjesääntöjä laadittaviksi sotaväen päällikölle, minkä jälkeen ohjesäännön kirjoitustyö käskettiin kyseisen aselajin tarkastajan esityksestä sopivalle upseerille.⁹⁸

⁹⁶ Liimatta (2018), s. 205–207.

⁹⁷ Heikinheimon yksityiskokoelmat/Pk-2433, KA.

Heikinheimo piti itse ohjesääntötoimikunnan työtä merkittävänä. Hän on esimerkiksi laatimassaan jalkaväen tarkastajan vuosikertomuksessa vuodelta 1934 todennut ohjesääntötoimikunnan työn olevan hyödyllistä tai lähes välttämätöntä ohjesääntöjen laatimisessa syntyvien ristiriitaisuuksien välttämiseksi. Ohjesääntötoimikunnan keskuselin teki laadittuihin ohjesääntöihin lopullisen tarkastuksen, ja näin vältettiin ristiriitaisten ohjesääntöjen julkaisemista. Heti ensimmäisenä toimintavuonna ohjesääntötoimikunta esitti sotaväen päällikölle esimerkiksi *Kenttäohjesääntöjen I, II (takaa-ajo ja perääntyminen) ja IV (esikuntapalvelus) sekä Jalkaväentaisteluoppaan ja Liikuntakasvatusohjesäännön* kirjoittamistyön tai uusimistyön aloittamista.⁹⁹

---

⁹⁸ Yleisesikunta/osasto 4/käsky n:o 200/x/ 20.11.1934/T-2860/12, KA.

⁹⁹ Yleisesikunta/Koulutustoimisto/Jalkaväentarkastajan vuosikertomus 1934/ No:32/5 sal./28.2.1935/T-17646, KA, s. 1–2.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tarkasteltaessa Heikinheimon sotilasuraa voidaan todeta hänen toimineen monipuolisissa tehtävissä eri puolilla Suomea hankkineen täten hyvän yleiskuvan asevoimista ja sen tilasta. Aina 1920-luvulta kuolemaansa saakka 1930-luvun lopulle, hän oli mukana puolustusvoimia koskevassa kehitystyössä lukuisissa komiteoissa ja toimikunnissa. Kehitystyö vaihteli polkupyöräjoukkojen toimintatavoista jalkaväkirykmentin aseistuksen ja toimintatapojen kehittämiseen.

Heikinheimon sotilasuralla on lähteiden valossa nähtävissä tasainen yhtymäpinta metsätaisteluun. Ensimmäiset kosketukset ovat peräisin Libaussa järjestelyltä jääkärien jatkokoulutuskurssilta, jolloin taktiikassa käsiteltiin myös suomalaisia erityispiirteitä, kuten metsä- ja järvi- maastoa. Sama teema jatkui polkupyöräpataljoonan komentajana, jolloin Heikinheimo pyrki itsenäisesti vailla ohjausta löytämään tehokkaita ratkaisuja metsätaisteluun. Palauttaessaan polkupyöräohjesääntökomitean loppuraportin Heikinheimo sai osakseen arvostelua sooloilusta, mikä kertoo ohjesääntökomitean puheenjohtajan itsenäisestä työotteesta. Heikinheimo jatkoi metsätaisteluun tarvittavan varustuksen kehittämistä elämänsä loppuun saakka.

Toisena selkeänä teemana Heikinheimon uralla on tekninen suuntautuminen. Ennen jääkäriaikaa Teknillisessä korkeakoulussa hankkimaansa teknistä osaamista hän täydensi Libaussa järjestetyillä kursseilla. Autokurssilla paneuduttiin autojen tekniikkaan ja räjäytyskurssilla räjähdäaineisiin sekä sabotööritoimintaan hyvinkin teknisestä näkökulmasta pohtien esimerkiksi rautateiden ja erityyppisten siltojen hävittämistä.

Tekninen suuntautuminen näkyy myös Heikinheimon jättämässä ehdotuksissa. Esimerkkinä mainittakoon Heikinheimon luonnostelut hiihtovälineistä ja kannanotot sotilaskiväärin kehittämiseksi Suomen Sotilasaikakauslehdessä. Tekniikan yhdistäminen taktiikkaan näkyy erityisesti Heikinheimon työssä jalkaväen tarkastajana. Hän pyrki määrätietoisesti kehittämään aseistusta jalkaväkirykmentin hyökkäyksen onnistumiseksi metsämaastossa. Vesa Tynkkynen toteaa väitöskirjassaan, että rahoituksen lisääntymisen mahdollisti asevoimien kalustollisen valmiuden paranemisen 1930-luvun lopulla¹⁰⁰. Heikinheimon voidaan katsoa myötävaikuttaneen tähän kalustokehitykseen. Tästä hyvänä esimerkkinä on jalkaväen henkilökohtaisen kenttävarustuksen kehittäminen. Heikinheimon johtaman kenttävarustustoimikunnan vuonna 1934

¹⁰⁰ Vesa Tynkkynen: *Hyökkäyksestä puolustukseen. Taktiikan kehittymisen ensimmäiset vuosikymmenet Suomessa*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki 2014, s. 51.

antama loppumietintö johti lopulta vuonna 1938 kenttävarustuksen uudistamiseen. Uudistus toteutettiin pienin muutoksin toimikunnan esityksen mukaisesti.

Heikinheimon johtamien toimikuntien perusteella hänen voidaan päätellä olleen määrätietoinen ja tarkkoihin kokeilutuloksiin pyrkivä upseeri. Hän ei tyytynyt käytössä olevien varusteiden tai ohjesääntöjen parantamiseen, vaan pyrki löytämään myös muita vaihtoehtoja sekä suomalaisten asiantuntijoiden että ulkomaisten esimerkkien perusteella. Esimerkki tästä on hiihtosidekysymys, jota varten hän suunnitteli myös täysin oman vaihtoehkonsa. Määrätietoisuutta kuvaa myös se, että Heikinheimon johtamat toimikunnat jättivät useita mietintöjä tai ehdotuksia, jotka koskivat paitsi toimikunnalle käskettyjä kokonaisuuksia myös sitä, miten toimikuntien työtä voitaisiin jatkossa parantaa. Hän pyrki jatkuvasti kehittämään paitsi hänelle käskettyjä asioita myös tapaa, jolla asioita sotaväessä tulevaisuudessa käsiteltäisiin.

Heikinheimon järjestelmällisyys tulee ilmi hänen tekemistään esityksistä. Heikinheimon esitykset perustuivat kokeiluissa saatuihin tuloksiin ja niistä tehtyihin johtopäätöksiin. Esitykset eivät olleet valistuneita arvauksia, vaan ne perustuivat tutkimukseen, jossa Heikinheimo oli yleensä toiminut itse mukana. Esityksissä myös otettiin kantaa asiaan kokonaisuutena. Esimerkiksi aseistuksen kehittämistä koskevissa esityksissä tekninen kehitys sidottiin taktiikan kehitykseen. Varusteita koskevissa esityksissä kokonaisuuden jokainen yksityiskohta oli kehitetty ja perusteltu.

Kenraalimajuri Heikinheimon vaikutus Suomen puolustuslaitoksen kehitykseen ei yksittäisten uudistusten tai muutosten kannalta näytä olleen erityistä huomiota herättävä. Heikinheimo toimi kuitenkin aikana, jolloin puolustusvoimiamme rakennettiin sellaisissa tehtävissä, joissa hän on jättänyt jälkensä puolustuslaitoksen historiaan merkittävällä tavalla. Tämän voidaan katsoa johtuvan hänen kiinnostuksestaan kehitystyöhön ja korkeasta työmoraalistaan. Hannu Liimatta on väitöskirjassaan esittänyt väitteen kyvykkään ja korkeasta työmoraalista tunnetun kenraalimajuri Heikinheimon kuoleman vaikuttaneen jalkaväen aseistuksen kehityksen viivästyymiseen ennen talvisotaa.¹⁰¹ On kuitenkin mahdotonta sanoa, olisiko Heikinheimo voinut edistää hankkeiden toteutumista paremmin kuin seuraajansa. Todennäköistä kuitenkin on, että hän olisi pystynyt valvomaan niitä seuraajansa tehokkaammin juuri talvisodan kynnyksellä.

---

¹⁰¹ Liimatta (2018), s. 70–71.